

*В. В. Лаврук,
к. е. н., доцент кафедри фінансів і кредиту,
Подільський державний аграрно-технічний університет*

ФОРМУВАННЯ НАПРЯМУ ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТВАРИННИЦТВА В РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

V. Lavruk,
Ph.D., assistant professor of finance and credit, Podolsky State Agricultural and Technical University

FORMATION TOWARDS ECONOMIC MODERNIZATION OF LIVESTOCK IN AGRICULTURAL SECTOR NATIONAL ECONOMY

Природно-кліматична обумовленість локалізації сільськогосподарського виробництва зумовлює різний рівень бонітету земельних ресурсів, впливає на вибір способів агротехнічної обробки ґрунту, асортимент культивованих культур, їх структур (озимі, просяпні та тощо). Природно-кліматична обумовленість і географічна локалізація ставлять власників у положення "безвиході ведення бізнесу", бо вони не можуть змінити спеціалізацію і перепрофілюватися у своєму виді діяльності.

Якою б не була стратегія модернізації, які б не були поставлені цільові орієнтири, використовуючи ресурси слід, насамперед, виходити з розуміння, що тваринницька галузь має традиційно низьку рентабельність і дохідність порівняно з іншими видами діяльності. Тут відзначається високий рівень капіталомісткості, а швидкість обороту вже залученого капіталу становить досить тривалий період, що істотно ускладнює залучення інвестиційних ресурсів.

Наведено дослідження особливості розвитку тваринництва, детермінують складності при виборі оптимального варіанта модернізаційних перетворень. Саме тому в даний час зростає значимість системного підходу не тільки до процесу формування стратегії, але і до порядку її реалізації. Іншими словами, процес стратегічного цілепокладання має реалізовуватися на всіх рівнях галузевого управління з поділом відповідних функцій, завдань, повноважень і бюджетних асигнувань для їх виконання.

При формуванні положень стратегії модернізації галузі тваринництва необхідно виходити з оптимального балансу між відповідністю основних елементів галузевої стратегії та загальної агропродовольчої доктрини України та нівелювання зайвої дубльованих і повторюваності ключових структурно онтологічних одиниць документів.

Climatic conditioning localization of agricultural production causes different levels of growth class of land resources, influence the choice of agrotechnical methods of tillage, variety of cultivated crops, their structures (winter, chopping and so on.). Climatic and geographical localization conditionality ask owners to the "despair of doing business" since they can not change and get re specialization in their field of activity.

Subjects of agricultural production carried out in rural areas of complex system-features side with respect to the main problem – food production – that financing of rural infrastructure, and support for improvement, and social support, motherhood, childhood, socially vulnerable citizens. Furthermore, as in many towns the only employer, agribusiness entities performing functions of everyday life-support areas.

Whatever the modernization strategy that would not have been set targets, resources should be used primarily proceed from the understanding that the livestock industry has traditionally low profitability and profitability compared with other activities. Here there is a high level of capital intensity, and the turnover rate of capital employed is already very long period that greatly complicates attraction of investments.

These circumstances practically deprived of enterprise management rights to a system error, incorrectly evaluated as external circumstances and factors may cause the wrong version of the chosen strategy, which would entail the loss of competitive position on the market. Although livestock products traditionally enjoys stable consumer demand, yet we see very unlikely situation when implemented changes that have led to extremely negative consequences could easily return to its original state as agricultural production is characterized by the inability to fast maneuvering and reorientation.

These features of the research livestock, determine the difficulty in choosing the optimal variant of modernization reforms. That is why now growing importance of a systematic approach, not only in the shaping of the strategy, but also to the manner of its implementation. In other words, the strategic goal-setting should be implemented at all levels of industry management division of the functions, tasks, powers and budget allocations for their implementation.

In forming a strategy to modernize the provisions of the livestock industry must be based on the balance between compliance with the basic elements of sectoral strategies and overall agri Ukraine doctrine and avoid unnecessary duplication and repetition of key structural units ontological documents.

Ключові слова: економічна модернізація тваринництва, розвиток аграрного сектору національної економіки, агропродовольча доктрина, стратегічні альтернативи, формування уніфікованого алгоритму стратегічних цілей.

Key words: economic modernization of livestock, the development of the agricultural sector of the national economy, the agri-food doctrine, strategic alternatives. the formation of a unified strategic goals algorithm.

ВСТУП

Розглядаючи підходи, методи та механізми управління складними економічними системами такими, як територіально-виробничі комплекси, галузі, кластери тощо, автор прийшов до висновку, що вирішення проблем проведення масштабних модернізаційних перетворень можливе тільки на основі комплексного системного підходу, матеріалізацією якого виступає обґрунтування напряму економічної модернізації тваринництва в розвитку аграрного сектору національної економіки.

У теж час, незважаючи на універсальний характер основних процедур формування напряму економічної модернізації єдиних методологічних підходів на сьогоднішній момент не існує. Причиною цьому складність і багатоаспектність функціонування об'єктів модернізації, що пояснює варіативність прийомів при виробленні стратегії їх розвитку.

Подібний порядок формування стратегії розвитку (а в нашому випадку модернізації) монопродуктової галузі в регіоні не дивлячись на видиму простоту і архетипичність, насправді володіє певними труднощами і специфікою. Самий явний полягає в тому, що в процесі економічної модернізації важливо не просто синтезувати комплекс можливих варіантів змісту для стратегічного вибору концептуальної платформи перетворень, а дати ієрархічно супідрядні системи стратегічних альтернатив, вироблені із залученням усіх елементів економічної системи на основі оптимального балансу досвіду, аналізу та передбачення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання економічного модернізації стану галузі тваринництва в національній економіці та шляхів підвищення його ефективності вивчали ряд українських вчених В.Я. Амбросов, С.М. Кваша, В.Я. Месель-Веселяк, Ю.О. Лупенко, В.В. Бовсуновський. Вчені велику увагу приділяли вивченню стану галузі тваринництва в Україні і значно менше пошуку шляхів підвищення економічної модернізації тваринництва в національній економіці.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою статті є формування напряму економічної модернізації тваринництва в розвитку аграрного сектору національної економіки що забезпечить формування уніфікованого алгоритму стратегічних цілей реалізації стратегії.

РЕЗУЛЬТАТИ

Процес формування напряму економічної модернізації — складний в організаційному, ідейному, методологічному і прикладному аспектах захід, який в уніфікованому алгоритмізованому порядку повинен виглядати як послідовність наступних дій:

- формулювання стратегічних цілей реалізації стратегії стосовно особливостей об'єкта стратегічного цілепокладання;
- стратегічний аналіз, що включає в себе аналіз зовнішнього і внутрішнього факторної середовища функціонування об'єкта стратегічного цілепокладання;
- аналіз передумов і перспектив розвитку об'єкта стратегічного цілепокладання;
- розробка основних положень стратегії;
- обґрунтування сценарних стратегічних альтернатив;
- безпосередньо стратегічний вибір сценарію [2, с. 26].

Крім того, морфологічний зміст класичних отнологічних одиниць (положень) залежить від іманентних особливостей самого об'єкта модернізації, його структурної побудови, умов функціонування, значення в національній економіці. Також необхідно брати до уваги такі аспекти як некеровані фактори зовнішнього порядку, особливості ринкової кон'юнктури, рівень конкурентної боротьби, стосунки з системою галузевого стратегічного управління.

Крім структурних стратегічних документів, має сенс на рівні галузевого рівня управління ініціювати розробку функціональних напрямків модернізації, орієнтованих на постановку і виконання завдань модернізації окремих аспектів діяльності галузі / комплексу / підприємства.

У числі подібних функціональних модернізацій автор виділяє:

- стратегію модернізації виробництва;
- стратегію розвитку соціальної сфери галузі;
- стратегію оптимізації структурної побудови;
- стратегію енерго — та ресурсозбереження та національного природокористування;
- стратегія фінансового оздоровлення та тощо.

Аксіоматично, що головним критерієм правильності вибору того чи іншого варіанту економічної модернізації є максимально можлива ефективність від її реалізації. Крім того, процес реалізації модернізації вимагає механізму коригування та адаптації модернізації до мінливих детермінантів її реалізації.

У цьому зв'язку виникає необхідність розробки універсальних, але в той же час адаптованих до специфіки тваринницької галузі, принципів, підходів і вимог до побудови стратегії з тим, щоб вони поповнили методологічну базу даного процесу [5, с. 132]:

по-перше, концептуально-методологічна платформа формування модернізації детермінується апіорі природно-географічними детермінантами і закономірностями. Високоризиковий та малопрогнозований характер сільськогосподарського виробництва визначає непередбаченість виробничих і фінансових результатів діяльності. Вони також зумовлюють малопривабливий характер галузей для розміщення вільних інвестиційних ресурсів з інших сфер суспільного виробництва, так званий "перелив" капіталу.

Природно-кліматична обумовленість локалізації сільськогосподарського виробництва зумовлює різний рівень бонітету земельних ресурсів, впливають на вибір способів агротехнічної обробки ґрунту, асортимент культурованих культур, їх структур (озимі, просапні та тощо). Природно-кліматична обумовленість і географічна локалізація ставлять власників у положення "безвиході ведення бізнесу", бо вони не можуть змінити спеціалізацію і перепрофілюватися у своєму виді діяльності;

по-друге, тваринницька галузь розвивається в руслі і за законами ліберальної моделі ринкової конкуренції, прояв якої в інших секторах економічної сфери не настільки явно і акцентовано. Можна виділити наступні ознаки вільної конкурентної боротьби в галузі економіки відповідно до близької нам позицією М.В. Зубця:

— агропродовольчий ринок включає велику кількість автономних виробників різної спеціалізації і форм власності;

— в індивідуальному порядку виробники позбавлені можливості формувати кінцеву ціну продукції;

— вироблена продукція за своєю номенклатурою і споживчими властивостями гомогенна;

— для входу на ринок практично відсутні обмеження [1, с. 32].

Подібного роду модель конкуренції на галузевому, особливо продуктовому, ринку, де товар має швидкопливними властивостями, значно ускладнює внутрішню ринкових відносин, так як суб'єкти ринку дуже жорстко протистоять один одному. Також дана особливість ускладнює ідентифікацію рівня конкурентної боротьби і визначення стартових сегментів ринку, а також виводить на авансцену ринкової сфери елементи теоретичного і четвертинного секторів економіки, які представлені консалтингом, маркетингом, електронною комерцією, банківським супроводом операцій. У цьому зв'язку при формуванні стратегії модернізації економічних систем необхідно активно використовувати функціональні можливості перерахованих інструментів;

по-третє, варто відзначити лімітовані можливості для диверсифікації сільськогосподарської діяльності і хронічне відставання кордону ціноутворення продукції тваринництва від товарів промислового виробництва. Використання досягнень аграрної науки в її техніко-технологічних, зооветеринарних аспектах не приводить до масової появи продуктових ліній з принципово новими споживчими властивостями. Як правило, мова тут йде про екологізації технологій виробництва, його здешев-

ленні, появою продуктів-замінників та тощо. Це не призводить до збільшення вартості продукції, що поставляється на агропродовольчі ринки, бо вона не набуває нових споживчих якостей. Саме тому стратегічне цілепокладання в даній сфері має виходити з розуміння продуктової константності і важко змінності;

по-четверте, фактор сезонності багатьох виробничо-технологічних циклів також істотно впливає на структуру і генеральний задум стратегічних документів галузевого цілепокладання. У цьому плані в галузі тваринництва залежність від сезонних факторів виробництва все-таки нижче, ніж у рослинництві, однак тут необхідно враховувати структуру споживання продукції в залежності від пори року.

Наприклад, влітку зменшується споживання жирних сортів м'яса і молока, пріоритет віддається продуктам з довшими термінами зберігання і стійкістю до високих температур навколишнього середовища. Взимку більш чутливі до цінових коливань у бік збільшення молочні продукти, яйця, що пов'язано з волатильністю обсягів виробництва, викликані біологічно-зумовленими виробничими циклами. Дана особливість детермінує необхідність з боку керуючого механізму способів нівелювання розриву між обсягами і темпами виробництва та рівнем використання робочої сили, висуває додаткові вимоги до транспортно-логістичним і збутовим ланкам [4, с. 29];

по-п'яте, тваринницька галузь відрізняється плюралізмом організаційно-правових форм діяльності. Вони визначають домінування того чи іншого укладу в структурі аграрного виробництва в регіоні, вказують на необхідність адаптації регіональних заходів стимулювання та підтримки до різних форм господарювання.

До кожної з організаційно-правових форм господарювання буде мати різну акцентуацію і комплекс впливають зовнішніх некерованих факторів. Якщо в даному аспекті керуватися розміром діяльності як однією з ключових ознак визначення організаційно-правового статусу, то можна виділити явну кореляцію між масштабом виробництва і рівнем локалізації та продукування факторів, що впливають на бізнес-суб'єкт аграрного підприємництва;

по-шосте, оскільки тваринницька галузь своєму іманентному завданню несе виробництво продуктів харчування, слід приймати в розрахунок, що обсяги і видова структура споживання тваринницької продукції схильні помітно впливати факторів демографічної, етноконфесійної, тендерної, соціально-культурної етіології. Дані фактори впливають не тільки на структуру споживання, харчові переваги, але і на коливання сезонної хвилі в споживчих перевагах. При цьому можна відзначити залежність наступного порядку: зі збільшенням рівня реальних грошових доходів структура споживання продуктів тваринництва зміщується на користь більш дорогих, а отже, більш якісних і гастрономічно цінних видів продуктів. І навпаки, зниження доходів населення веде до заміщення натуральних продуктів білковими аналогами з більш дешевою собівартістю виробництва і енергетично менш цінною структурою [3, с. 68]. У цьому зв'язку стратегія модернізації тваринництва повинна передбачати облік регіональної специфіки рівня доходів і структури споживання натуральних високоякісних продуктів;

по-сьоме, при стратегічному плануванні системних модернізаційних перетворень в галузі тваринництва слід

виходити з аксіоматичним положення, згідно з яким існуюча діалектика рівня розвитку сільського господарства і соціально-економічної сфери сільських територій знаходяться в прямій, дуже детермінованою залежності. Сільське господарство є і буде основною сферою докладання праці в аграрно-орієнтованих територіях.

Суб'єкти сільськогосподарського виробництва виконують у територіях сільській місцевості комплекс системоутворюючих функцій, побічних по відношенню до основної задачі — виробництво продовольства — це і фінансування розвитку сільської інфраструктури, і підтримка благоустрою, і соціальна підтримка населення, материнства, дитинства, соціально-незахищених категорій громадян [6, с. 42]. Крім того, будучи в багатьох населених пунктах єдиним роботодавцем, суб'єкти агробізнесу виконують функції повсякденного життєзабезпечення територій.

З цих позицій необхідно при визначенні об'єктів модернізації виходити не тільки з позицій пріоритетної підтримки високоефективних виробництв, а й квотування місць для підприємств, що є сільськими структуротворними локусами;

по-восьме, реалізація процесів модернізаційних перетворень передбачає оперативну діагностику і контроль параметрів, змінюються під час виконання основних заходів. У той же час сільськогосподарське виробництво має таку іманентну особливість, як просторова розосередженість об'єктів, територіальне видалення об'єкта і суб'єкта управління, що призводить до порушення управлінської координації. У цьому зв'язку зростає значимість децентралізованих підходів до постановки та реалізації керуючого механізму, наділення автономією і повноваженнями структурних елементів модернізованої економічної системи.

Якою б не була стратегія модернізації, які б не були поставлені цільові орієнтири, використані ресурси слід, насамперед, виходити з розуміння, що тваринницька галузь має традиційно низьку рентабельність і дохідність порівняно з іншими видами діяльності. Тут відзначається високий рівень капіталомісткості, а швидкість обороту вже залученого капіталу становить досить тривалий період, що істотно ускладнює залучення інвестиційних ресурсів.

ВИСНОВКИ

Дані обставини практично позбавляють керівництво підприємств права на системну помилку, бо неправильно оцінені зовнішні обставини і фактори можуть призвести до неправильно обраному варіанту стратегії, що спричинить за собою втрату конкурентних позицій на ринку. І хоча продукція тваринницької галузі традиційно користується стабільним споживчим попитом, все ж нам бачиться вкрай малоімовірною ситуація, коли реалізовані зміни, що призвели до вкрай негативних наслідків, можна було б легко повернути в початковий стан, оскільки сільськогосподарське виробництво характеризується неможливістю швидкого маневрування і переорієнтації.

Наведені дослідження особливості розвитку тваринництва, детермінують складності при виборі оптимального варіанта модернізаційних перетворень. Саме тому в даний час зростає значимість системного підходу не тільки до процесу формування стратегії, але і до порядку її реалізації. Іншими словами, процес стратегічного

цілепокладання має реалізовуватися на всіх рівнях галузевого управління з поділом відповідних функцій, завдань, повноважень і бюджетних асигнувань для їх виконання.

При формуванні положень стратегії модернізації галузі тваринництва необхідно виходити з оптимального балансу між відповідністю основних елементів галузевої стратегії та загальної агропродовольчої доктрини України та нівелювання зайвої дубльованих і повторюваності ключових структурно онтологічних одиниць документів.

Література:

1. Бовсуновський В.В. Особливості розвитку ринку продукції тваринництва в Україні / В.В. Бовсуновський // Науковотехнічний бюлетень ІТ НААН — 2012. — № 108. — С. 29—36.
2. Розвиток аграрного виробництва як передумова забезпечення продовольчої безпеки України / [Жаліла Я.А., Собкевич О.В., Русан В.М. та ін.]; за ред. Жаліла Я.А. — К.: НІСД, 2011. — 39 с.
3. Амбросов В. Эффективность использования факторов расширенного воспроизводства в аграрном секторе / В. Амбросов // Экономика Украины. — 2009. — № 1. — С. 67—73.
4. Осташко Т. О. Аналіз конкурентоспроможності товарів м'ясомолочної групи на внутрішньому ринку України в умовах СОТ / Т.О. Осташко // Облік і фінанси АПК. — 2008. — № 3. — С. 22—31.
5. Оцінка наслідків угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС / [Ахтирко Є, Блінов О., Бордюк Б. та ін.]; за ред. Шумило О. — К.: Міжнародний центр перспективних досліджень, 2007. — 320 с.
6. Сеперович Н.В. Пріоритети державної підтримки галузі тваринництва в умовах СОТ / Н.В. Сеперович // Облік і фінанси АПК. — 2008. — № 3. — С. 40—45.

References:

1. Bovsunovskyj, V.V. (2012), "Features of livestock products market in Ukraine", *Naukovotekhnichnyj biuleten IT NAAN*, vol. 108, pp. 29—36.
2. Sobkevych, O.V. Rusan, V. M. Yurchenko, A.D. and Skorokhod, V.O. (2011), *Rozvytok ahrarnoho vyrobnytstva iak peredumova zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy*, [The development of agricultural production as a precondition of food security Ukraine], NISD, Kyiv, Ukraine.
3. Ambrosov, V.Ya. (2009), "Efficiency factors Using an enlarged reproduction in the agricultural sector", *Jekonomika Ukrainy*, vol. 1, pp. 67—73.
4. Ostashko, T. O. (2008), "Analysis of the competitiveness of dairy products meat on the domestic market of Ukraine in the WTO", *Oblik i finansy APK*, vol. 3, pp. 22—31.
5. Shumylo, O. Akhtyrko, Ye Blinov, O. Bordiuh, B. (2007), *Otsinka naslidkiv uhody pro vilnu torhivliu mizh Ukrainoiu ta YeS*, [Assessing the impact of the free trade agreement between Ukraine and the EU] *Mizhnarodnyj tsentr perspektyvnykh doslidzhen*, Kyiv, Ukraine.
6. Seperovych, N. V. (2008), "The priorities of state support of the livestock industry in the WTO", *Oblik i finansy APK*, vol. 3, pp. 40—45.

Стаття надійшла до редакції 10.12.2015 р.